

ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ԳԱՀԱԿԱԼԻ ԵՎՐՈՊԱ ՈՒՂԵՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Էջմիածին» ամսագրի 1967 թվականի մայիսի համարում (էջ 17) հրատարակվել են՝ ա) Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի մայիս 2 թվակիր պատասխանը՝ մամուլի գործակալության թղթակցի հարցին՝ մայիս ամսվա ընթացքում Ս. Տ. Խորեն կաթողիկոսի Վատիկան, Ժնև և Քենտրբերի եկեղեցական կենտրոններին տրվելիք այցելության կապակցությամբ և բ) Մայր Աթոռի դիվանի ապրիլ 14 թվակիր հայտարարությունը՝ ի պատասխան ամիլոտից եղած մի շարք հարցումների, ի մասին Անթիլիասի Գահակալի ս. Էջմիածնի իրավասության ներքև գտնվող Եվրոպայի հայ եկեղեցիներին և համայնքներին տրվող այցելությանը:

Այժմ խմբագրությունն հրատարակում է Ս. Տ. Խորեն կաթողիկոսի անունից տ. Գարեգին եպս. Սարգսյանի՝ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ուղղած ապրիլ 26 թվակիր նամակը՝ որպես պատասխան Մայր Աթոռի դիվանի ապրիլ 14 թվակիր հայտարարության:

Անթիլիաս, 26 ապրիլ 1967

Ն. Ս. Օծություն Վեհափառ Ս. Տ. Վ ա գ գ ե ն Ա կաթողիկոսին
Ամենայն հայոց

Ս. Էջմիածին

Վեհափառ Հայր,

Այս նամակը կգրեմ հանձնարարությամբը Մեծի Տանն Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետին՝ Նորին Ս. Օծություն Ս. Տ. Խորեն Ա Կաթողիկոսին:

Ամսույս 21-ին Բեյրութի հայ թերթերեն ումանց մեջ կարդացի՝ «Հայտարարություն» մը Մայր Աթոռո Ղիվանին կողմէ հրապարակված 14 ապրիլին որուն մեջ կըսվի թե՝ «Ամենայն Հայոց Հայրապետը որևէ տեղեկություն չունի Տանն Կիլիկիո գահակալի ճանապարհորդության և այցելությանը մասին, հառաջիկա ամիսներին, Ս. Էջմիածնի իշխանության ներքև գտնվող Եվրոպայի հայ եկեղեցիներին և համայնքներին»:

Այսու գրով պարտք համարեցի՝ հայտնել Ձերդ Վեհափառության որ Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետի ձեռնարկած ուղևորությունը Եվրոպա երբեք «այցելություն» մը չէ «Ս. Էջմիածնի իշխանության ներքև գտնվող Եվրոպայի հայ եկեղեցիներին և համայնքներին»:

Ա. Աթոռիս 18 ապրիլ 1967 թվակիր հաղորդագրությունը, որ 19 ապրիլին ուղարկված է արդեն Մայր Աթոռ և Էջմիածին, հստակորեն ցույց կուտա ուղևորության հաջորդական հանգրվանները և նպատակները: Իր այս ճանապարհորդության ընթացքին, Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը և Էջմիածնի եկեղեցի ոչ մեկ թեմի, եկեղեցվո կամ համայնքի պաշտոնական այցելություն կուտա:

Ուստի պիտի խնդրենք Ձերդ Վեհափառությունեն, որ նկատի առնեն այս ճշտումը և ոչ մեկ ձևի թյուրիմացության առիթ տրվեր այս առիթով:

Մատչելով ի հասկոյր Ձերդ և Աջույն և ցանկալով տեսության հայրության Ձերո, մնամ խոնարհ ծառա՝

ԳԱՐԵԳՈՐ ԵՊՍ. ՍԱՐԳԻՍՅԱՆ

Հանուն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի, Գերագույն Հոգևոր խորհրդի ատենապետ տ. Հայկազուն արքեպ. Աբրահամյանը պատասխանում էր տ. Գարեգին Եպիսկոպոսի նամակին մայիս 6 թվակիր հետևյալ գրությամբ.

Էջմիածին, մայիս 6

Գերազնորն տ. Գարեգին Եպս. Սարգիսյանին.

Անթիլիաս

Վեհափառ Հայրապետը այսօր՝ մայիսի 6-ին, ստացավ Ձեր 26 ապրիլ թվակիր նամակը և հանձնարարեց ինձ, որ փոխանցեմ Ձեզի Իր սիրո ողջույնը և բարի մաղթանքները:

Անդրադառնալով Նորին Սրբություն Խորեն կաթողիկոսի հանձնարարությամբ Ձեր կատարած ճշտումներուն, մենք Ձեր ուշադրության կկամենալինք հանձնել հետևյալները:

Իրոք, ապրիլի առաջին օրերեն սկսյալ, մեր եկեղեցական մեկ քանի կեդրոններն մեր Վեհափառը ստացավ նամակներ և հեռախոսներ, որոնք հարցեր կուտային և լուսաբանություն կակնկալեին Տանն Կիլիկիո գահակալի զահագան երկիրներ այցելության մասին, նաև ստույգ տեղեկություններ ստացվեցան այստեղ, որ Խորեն կաթողիկոս և Ձերդ Սրբազնությունը անձամբ, գրություններ եք հղած Էջմիածնի իշխանության ներքև գտնվող եկեղեցական համայնքներու հոգևորականներուն և ազգայիններուն՝ Ձեր ծրագրած այցելությանը կապակցությամբ:

Որով շատ բնական էր, որ մեր Հայրապետը Իրեն ուղղված հարցումներուն պատասխաններ Մայր Աթոռիս 14 ապրիլ թվակիր հայտարարության իմաստով:

Ձեր ուղևորությանը շրջաբերական հաղորդագրությունը, 18 ապրիլ թվակիր, Մայր Աթոռ ստացանք մայիսի 4-ին՝ առանց որևէ կից պաշտոնական գրության:

Կխորհինք, թե բարվոք և պատշաճ էր, որ նման ուղևորության մասին, Կիլիկյան Աթոռի կողմե նախօրոք հայտնվեր Ամենայն Հայոց Հայրապետին՝ ի գիտություն: Լավագույն առիթ մըն էր ցույց տալու օրինականության և եղբայրական միասնության ոգի, Մայր Աթոռ և Էջմիածնի հանդեպ և լավագույն կերպը՝ կանխելու ամեն թյուրիմացություն:

Եվ այս ոչ միայն Եվրոպայի մեր եկեղեցական համայնքներուն, այլ նաև քույր եկեղեցիներու պետերու Ձեր այցելությանը կապակցությամբ: Ահա թե ինչու Հայոց Հայրապետը բոլորովին անտեղյակ Ձեր ծրագիրներուն և Ձեր հետապնդած նպատակներուն, մասնույի գործակալությանը կողմե մայիսի 2-ին Իրեն եղած հարցումներուն պատասխանեց ծանոթ հայտարարությամբ, որուն տեքստը կգտնեք ներփակ:

Այս առթիվ չենք թաքցներ Վեհափառ Հայրապետի և մեր ամենուս մտավախությունը, թե միգուցե Ձեր այս ուղևորությունը նպատակ ունենա այն տպավորությունը տարածելու, թե Անթիլիասի Կիլիկյան Աթոռը կեդրոնը կը հանդիսանա սիլոնի հայ եկեղեցական կյանքին և հայ հավատացյալ ժողովուրդին այնպես, ինչպես վերջին տարիներուն, մանավանդ 1963-ի Երուսաղեմի ողջագործումեն հետո քանիցս ցավով հաստատած ենք: Ձեր Աթոռի՝ նման միտումի վերջին մեկ արտահայտությունը հանդիսացավ Եթովպիո Վե-

հատկապես այցելության առթիվ ձեր պաշտոնաթերթը «Հասկ»-ի մեջ լույս տեսած հաղորդագրության եզրակացությունը, թե «Անգամ մը ևս շեշտվեցավ այն բացառիկ դիրքը, որ Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոսության վերապահված է՝ իբրև կեդրոնը սփյուռքահայության» («Հասկ», 1966, թիվ 10, էջ 413):

Այս բոլորը կկարծենք բավարար հիմունքներ են, որ Մայր Աթոռիս մտահոգությունները արդարացի ըլլան:

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը և Մայր Աթոռ ս. Էջմիածինը միշտ պիտի մնան սպասող, որ հարգվին հայ եկեղեցվո նվիրապետական ավանդական կարգն ու իրավասությանց սահմանները և հայ եկեղեցվո միության և մեկության պատմական սկզբունքը՝ սուրբ Էջմիածնի գլխավորությամբ, սկզբունք, որ ամբողջապես կհամապատասխանե նաև հայ ժողովուրդի ազգային հիմնական ու տեվական շահերուն:

Մնամք աղոթակից եղբայր ի Քրիստոս՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ատենապետ Գերագույն հոգևոր խորհրդի

Մեր կարծիքով Մայր Աթոռը սկզբունքով անարկություն չէր ունենա Տանն Կիլիկիո գահակալի այցելությանց Էջմիածնի իշխանության ներքև գտնվող եկեղեցիներին և համայնքներին, սակայն Ամենայն Հայոց Հայրապետի գիտությամբ և օրհնությամբ, և ո՛չ այն ոգով ու գործելակերպով, որ ի հայտ եկավ նաև այս առթիվ՝ մի անգամ ևս ապացուցելով մեզ բոլորիս, թե Անթիլիասը ծուռ ճանապարհներով է ընթանում՝ միշտ կասկածելի նպատակներ հետապնդելով:

Հունիս ամսվա սկզբներին Մայր Աթոռում ստացվեց Վատիկանի պաշտոնաթերթը «Լ'Օստերատորե Ռոմանո»-ի մայիսի 19-ի համարը, որտեղ լույս է տեսել պաշտոնական հաղորդում Ս. Տ. Խորեն Ա Կիլիկիո կաթողիկոսի՝ Վատիկան, Ն. Սրբություն Պողոս Զ սրբազան Պապին տված այցելության մասին:

Այս առթիվ Գերագույն հոգևոր խորհրդի ատենապետ տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս, թարգմանը հանդիսանալով Վեհափառ Հայրապետի մտահոգությանց, հետևյալ գրությունը հղեց վատիկան.

Ս. Էջմիածին, 20 հունիս 1967

Նորին Գերազանցություն կարդինալ Բեային՝ նախագահ Բրիստոնեական Միության Քարտուղարության

Վատիկան

Ձերդ գերազանցություն,

Հոգեկան խոր գոհունակություն է մեզ համար Ձեզ ուղղել մեր եղբայրական ողջույնը Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնից և հղել Ձեզ մեր սույն գիրը:

Գրում ենք, Ձեզ հայտնելու համար մեր մտահոգությունը՝ կապված հայ եկեղեցու ծոցում տալը տարիներից ի վեր ծագած ներքին տագնապի, որ իր վերջին արտահայտությունը գտավ Ն. Ս. Խորեն Ա Կիլիկիո կաթողիկոսի այցելության առթիվ Վատիկան, անցյալ մայիսի 10-ին՝ իբրև հյուրը Նորին Սրբություն Պողոս Զ Պապին:

Մեզ բոլորիս համար հույժ ուրախալի է, որ հայ եկեղեցու բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ հյուրասիրվեն և պատիվների արժանանան ձեր եկեղեցու և Ձեր կողմից, ինչպես եղավ Տանն Կիլիկիո Խորեն Ա կաթողիկոսի այցելության պարագան, սակայն մենք խորհում ենք, թե նման ցանկալի առիթներով պետք է ուղիղ կերպով հարգվեն պատմականորեն նվիրագործված տիտղոսները, հանգամանքները և իշխանության սահմանները:

Մենք կարդացինք «Լ'Օստերատորե Ռոմանո»-ի 19 մայիս 1967 թվակի ձեր պաշտոնաթերթին մեջ՝ «Երեքշաբթի մայիս 10-ին Սուրբ Հայրը հանդիսավոր ունկնդրության ընդունեց պատրիարքը ուղղափառ հայ եկեղեցու, Ն. Սրբություն կաթողիկոս Խորեն Ա Կիլիկիո»:

Իսկ Նորին Սրբություն Պապին խոսքին մեջ՝ «Ձեր անձին մեջ մենք ողջունում ենք ամբողջ հայ եկեղեցին, որ մեծ Հայաստանի Էջմիածնի հարգամեծար կաթողիկոսի հետ, դուք ղեկավարում եք քրիստոնեական կյանքի աշխատանքի դաշտում»:

Կարծում ենք, թե ձեր մեծ եկեղեցուն և Ձերո Գերազանցության բավարար չափով ծանոթ պետք է լինեն հայ եկեղեցու պատմությունը, նվիրապետական կարգը և եկեղեցական կեդրոնների իրավասությանց սահմանները:

Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին մեկ ու անբաժան մի եկեղեցի է, որ ունի մեկ գերագույն պետ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անձի մեջ ի ս. Էջմիածին: Հայ եկեղեցու կիլիկյան Աթոռը, ինչպես Երուսաղեմի և Կ. Պոլսի Աթոռները, տեղական իրավասություններ ունեցող Աթոռներ են, որոնք առանձին են երբեք չեն ներկայացրել հայ եկեղեցին մեր պատմության տասնվեց դարերի ընթացքում: Ուրեմն Անթիլիաս տեղափոխված կիլիկյան Աթոռը հանգամանք չունի հայ եկեղեցուն ներկայացնելու և ոչ էլ «Էջմիածնի կաթողիկոսին» հետ բաժանելու ղեկավարությունը մեր եկեղեցու և մեր ժողովուրդին: Անթիլիասի կիլիկյան Աթոռը գտնվում է ս. Էջմիածնի հոգևոր վերին հեղինակության ներքև, իբրև հայ եկեղեցու նվիրապետության ծոցին մեջ մեկ տեղական հոգեվոր կեդրոն: Իսկ եթե Անթիլիաս ձգտեր ինքն իրեն ներկայացնել իբրև հայ եկեղեցու գլուխ կամ հավասարագոր Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնին, այդ պարագային նա կդիմեր դեպի բաժանում: Եվ շատ ցավալի պիտի լիներ նոր բաժանումներ առաջ բերել եկեղեցիների ծոցում մեր օրերին, երբ բոլորս սիրում ենք խոսել միության մասին:

Անհասկանալի թվաց մեզ նաև Արտավազդ եպիսկոպոս Թրթրյանի իբրև «Եպիսկոպոս Հայոց Ֆրանսիայի» հիշատակությունը նույն ձեր պաշտոնաթերթին մեջ, որ բնավ չի համապատասխանում ո՛չ իրավական և ո՛չ էլ իրական կացության:

Կարդալով ձեր վերոհիշյալ պաշտոնաթերթը, խորհեցինք եղբայրաբար գրել Ձեզ այս տողերը՝ հայտնելու համար մեր եկեղեցու և Մայր Աթոռ սուրբ Էջմիածնի լուրջ մտահոգությունը՝ հուսալով, թե այն իր արդար արձագանքը կգտնի Վատիկանի ղեկավար բարձր շրջանների մեջ:

Հաճեցեք, Ձերո Գերազանցություն, ընդունել իմ ջերմագին ողջույնը և իմ բարի մտղանքը Ձեր մեծ առաքելության հաջողության համար:

Սիրով ի Քրիստոս՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ատենապետ Գերագույն հոգևոր խորհրդի

